БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО

СЕКЦИЯ ПО ПУБЛИЧНОПРАВНИ НАУКИ

.....

ПИРИН СОКОЛОВ
СТАТУТ НА АГЕНЦИЯ ПО ВПИСВАНИЯТА КАТО АДМИНИСТРАТИВЕН ОРГАН И ПРАВОМОЩИЯТА НА СЛУЖИТЕЛИТЕ
(ПРАВНО –СОЦИОЛОГИЧЕСКО ИЗСЛЕДВАНЕ)

АВТОРЕФЕРАТ

за присъждане

на образователна и научна степен „доктор”

Научна област: 3. Социални, стопански и правни науки

Шифър: 3.6 Право

Правна социология.Правна информатика

Научен ръководител:

Проф. д-р Веселина Канатова

проф. д-р Стефка Наумова

София, 2024 г.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за публична защита на заседание на секция „Публичноправни науки“ при Институт за държавата и правото на 17.06.2024 год.

Дисертантът е зачислен като докторант на задочна форма на обучение в секция ,,Публичноправни науки“ в ИДП, на тема ,,Статут на Агенция по вписванията като административен орган и правомощията на служителите“ (правно - социологическо изследване) със заповед на Директора на ИДП, считано от 01.01.2018 г. Публичната защита ще се състои на 01.10.2024 г. в ИДП, пред научно жури, назначено със заповед на Директора на ИДП № РД – 09 – 47/ 2024 г., в състав:

Вътрешни членове:

1.Проф. д-р Веселина Лъчезарова Канатова - Бучкова, ИДП

2.Проф. д-р Стефка Стефанова Наумова, ИДП,

3. Проф. д-р Надежда Йонкова, ИДП – резервен член

Външни членове:

1.Проф. д-р Христина Тодорова Балабанова - УНСС

2.Проф. д.н. Анна Иванова Мантарова – Институт по филисофия и социология

3.Доц. д-р Маргарита Николова Чешмеджиева – ЮЗУ ,,Неофит Рилски“

4. Доц. д-р Валентина Александрова Голева - ЮЗУ ,,Неофит Рилски“, резервен член

Дисертационният труд и материалите по защитата са на разположение в ИДП, Секция по публичноправни науки и на интернет страницата на ИДП при БАН.

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД 7

1.Актуалност на изследването 7

2. Цел, предмет и задачи на изследването 20

3. Методи на изследването 21

4. Научна новост и приноси 21

5. Апробация на дисертационния труд (Основни публикации по темата) 22

6. Структура на дисертационния труд 24

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АВ – Агенция по вписванията

ВКС – Върховен касационен съд

ДЛР – Длъжностните лица по регистрацията

ДФЕС – Договор за функциониране на Европейския съюз

ЕКПЧ – Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи

ЕПЗЕУ – Единния портал за заявяване на електронни административни услуги към Агенцията по вписванията.

ЕООД – Еднолично дружество с ограничена отговорност;

ЕС – Европейски съюз

ЗЗДискр. – Закона за защита от дискриминация

ЗНЧ – Закон за народните читалища;

ЗОЗ – Закон за особените залози;

ЗСч – Закон за счетоводството

ЗТРРЮЛНЦ – Закон за търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел;

ИДП – Институт за държавата и правото на БАН

ИК – Изборен кодекс

ИР– Имотен регистър

КЗД – Комисия за защита от дискриминация

КС – Конституционен съд

МОН – Министерство на образованието и науката

МПГПП – Международен пакт за гражданските и политическите права

МПИСКП – Международен пакт за икономическите, социалните и културните права

НС – Народно събрание

НПО – Неправителствена организация

МС–Министерски съвет

КС – Конституционен съд

ООД – Дружество с ограничена отговорност

ООН – Организация на обединените нации

ПА – Правилник на Агенцията по вписванията

ПМС – Постановление на Министерския съвет

РЮЛНС – Регистър на Юридическите лица с нестопанска цел

ПОДНС– Правилник за организацията и дейността на Народното събрание

СНЦ – Сдружение с нестопанска цел

ТЗ – Търговски закон

ТР – Търговски регистър

ТРРЮЛНЦ – Търговски регистър и регистър на юридическите лица с нестопанска цел

УПАВ –УСТРОЙСТВЕН ПРАВИЛНИК НА АГЕНЦИЯТА ПО ВПИСВАНИЯТА

ЮЛ – Юридическо лице

ЮЛНЦ – Юридическо лице с нестопанска цел

ЮЛНЦОПД – Юридическо лице с нестопанска цел с общественополезна дейност

ЮНЕСКО - Организацията на обединените нации за образование, наука и култура

ЧЮЛ – Чуждестранно юридическо лице

GDPR – Общ регламент относно защитата на данните

УВОД

1.Актуалност на изследването

Проблематиката относно вписването като правнорегламентирана дейност, осъществявана от специфична по своя характер институция, каквато е Агенцията по вписватията, заема особено място в правните изследвания. Проблемът сам по себе си не е нов, но придобива особена актуалност на фона на бързо променящите се социално-икономически и политически отношения и решителното навлизане на дитигализацията и на електронното управление в правната област на обществения живот[1].

Развитието на правната теория в края на 20-ти и началото на 21-ви век е свързано както с промяна на съществуващите правни системи и в частност – с промяна на редица правни институти (вписването например),така също и с разширяване на прилаганите методи на изследване. Тази промяна е предизвикана главно от бързите процеси на дигитализация, разширяване на електронното управление и изграждането на тази основа на нови **модели за административно-правни услути** както за гражданите,така и за юридическите лица, с които да се постигне бързина, пестене на време и създаването на максимални удобства както за обслужващите, така и за обслужваните.

Появата в същото време и на един сравнително нов подход, който най-общо може да се нарече социологически в много голяма степен допринася за преориентиране на научните изследвания в областта на правото по посока на задълбочен теоретичен и емпиричен авализ, въз

[1] Вж.подробно за елементие на правната област **Наумова, С.** Социология на правото. Исторически традиции и перспективи на развитие. С, БАН, 2018, с.41-47;също **Йонкова, Н.** Юридическо прогнозиране.С., СНОУМОТ, ISBN 978-619-91563-4-62020, с.29 и сл.

основа на който да се достигне до научно обосновани и приложими предложения de lege ferenda. В този период теорията на правото загубва относително самостоятелния си характер и тогава става разделяне между философия на правото, теория на правото и социология на правото. Обособяването на социологията на правото като самостоятелна наука е свързано с преодоляването на юридическия позитивизъм. Възниква нужда, правото да бъде разглеждано в неговия социален контекст, за да се преодолее тесният юридико-нормативистичен подход при изследването на многообразната и сложна правна реалност. Динамиката на обществено-политическия живот налага създаване на правна система, която да утвърждава принципите на справедливостта, защита на правата на гражданите и осигуряване на стабилен правов ред при стриктно спазване на върховенството на закона. Развитието на националните правни системи съдържа особености, които са свързани с традициите и с конкретните културни параметри на всяка държава. Общото между тях обаче е че правото, разглеждано само като система от задължителни правила за поведение, не може да задоволи общия интерес, ако в тази система не бъдат включени принципите на справедливостта, както и на върховенството на закона.

Независимо от това, че още от времето на класическата Римска юриспруденция, правото като система от норми следва определена логика на развитие в един определен момент се оказва недостатъчно правото да се разглежда само и единствено като система от общи правила и задължения[2]. Правната теория, която следва своята логика в чисто формален смисъл, започва да излиза от рамките на юридическия

[2] Още тогава Цицерон, Сенека и Марк Аврелий в своите произведения, анализират правната реалност в контекста на цялостната политическа и социална структура на обществото, търсейки философско определение за ценностите, морала, справедливостта и правото. Вж. по този въпрос **Наумова, С.** Цит.съч.

позитивизъм и става възможно правото да бъде погледнато през призмата на социалната действителност, което от своя страна налага обособяването на социологията като самостоятелна наука в края на XIX и началото на XX век и прилагането на специфичните за нея методи на изследване.

От своя страна, правото е онзи инструмент, който регулира нормалното развитие на обществените отношения, но осигуряването на стабилен правов ред не би било адекватно без да се отчитат елементите на гражданското общество, на общественото мнение за правото, на психологическите нагласи и ценностните ориентации към правото. Социологията на правото от самото си възникване се стреми да излезе извън рамките на юридическия позитивизъм и да анализира основните институти на правото в техния социален контекст, чрез което се улеснява и очертаването на определени прогностични тенденции в развитието на самата правна система[3].

През последния четвърт век в българското общество се извърши преоценка на редица правни институти, както и промяна на социалните ориентири при създаването им. Един от тези институти е **вписването**, а концентрирането му в такъв орган, какъвто е Агенцията по вписванията бележи нов етап в развитието на този важен за нормалното протичане на правоотношенията процес.

Развитието на пазарна икономика и утвърждаването на демократична правова държава в Република България налагат реформиране на водените регистри на юридическите лица и имотните регистри с цел да се създаде сигурна и прозрачна среда за започване и

[3] По въпроса за преодоляването на юридическия позитивизъм и прилагането на новата парадигма на правно-социологическото познание вж. **Наумова, С.** Цит.съч. По въпроса за юридическото прогнозиране вж.**Йонкова, Н.,** Цит.съч.

извършване на стопанска дейност, за надлежно сключване и изпълнение на договорите. Това означава също така регистърната система да е в състояние да предоставя на публичния и частния сектори надеждна и навременна правно валидна информация за юридическите лица и недвижимите имоти.

Преминаването към **модерна централизирана електронна регистърна система** е в интерес не само на бизнеса и гражданското общество. Тя ще допринесе за стабилизиране на икономическия растеж като цяло, както и за ограничаване на сивата икономика и предотвратяване на икономическата престъпност. Наред с това, не са за пренебрегване и приходите от таксите за извършване на обществените услуги, каквито са регистрацията, вписването на промени и предоставянето на информация.

В условията на глобализация и постоянно разрастване на международната търговия, неимоверно нараства необходимостта от бърз, лесен и евтин достъп до информация, свързана с местни и чуждестранни икономически субекти. Във връзка с това реформата на системата за регистриране в България, като се използват достиженията на водещия опит в тази сфера, ще благоприятства пълноправното участие на страната в международния търговски оборот.

През различни периоди от време охранителното и регистърното производство се администрират от окръжните съдилища и административни държавни органи, **като на един определен етап надделява тенденцията регистърното производство да бъде обединено под общо оперативно управление от страна на административен орган към изпълнителната власт**.

Вписването е включването и съхраняването на информация за определен акт в единна централизирана и електронна система, управлявана от компетентен държавен орган, наречена регистър[4].

Чрез процедурата по вписването се дава публичност на актовете, относно нормативно регламентирани правни актове, като цялата система на публичност има за цел да регулира конкуренцията между актовете, от които различни субекти черпят права, срещу един и същ праводател. Идеята е създаване и поддържане на общ „библиотечен фонд“ от документи подлежащи на вписване. Това означава и създаването на специален ортан, какъвто е Агенцията по вписванията към Министерството на правосъдието.

В страната ни няма единен регистър, в който да се вписват всички актове, а съществуват **отделни регистри, предвидени и регламентирани в отделни закони.** Разбира се, има един държавен орган – Агенцията по вписванията към Министерството на правосъдието, който в голяма степен концентрира отделните регистри, без обаче да изчерпва всички. Регистърът и вписването в него също така се осъществяват по уредена с императивни

---

[4] В литературата съществува единно мнение по въпроса за вписването и в това направление има доста разработки, изградени предимно в нормативистки дискурс. Вж. подробно **Боянов, Г**. Вещно право, Авалон, София, 2009; **Василев, И**. Вписванията по чл. 171 ЗЗД, С., „Грамада“(електронно издание), 2017 г.; Действие на вписването по българското вещно право. С., Нова звезда, 2018; **Василев, Л.** Българско вещно право. Второ преработено издание от акад. Чудомир Големинов. С., Нова звезда, 2001; **Венедиков, П**. Система на българското вещно право. Университетска печатница, С., 1947 г.; **Джеров, Ал**. Вещно право, Шесто преработено и допълнено издание. С., Сиела, 2003; **Петров, Вл. М.Марков.** Вещно право. Преглед на изпитната материя. 8- мо издание, С., Сиби; **Стоянов, В**. Вещно право. С.,БАН, 2004; **Стоянов, В**. Вписвания в имотния регистър. – ПМ ,2001, бр. 2, с. 16-30. Обобщение на разработките в тази насока се съдържа в : **Голева, П.** Вписване в регистър, противопоставимост и правна сигурност. – В: **Грамада.** Портал за юристи, С., Май, 1919.Достъпно на https://gramada.org

норми процедура, която по правната си същност е административна, освен вписването в регистъра, уреден в Гражданския процесуален кодекс. Вписването на определените в закона актове поражда правни последици, които имат голямо значение за заинтересованите субекти, а и за цялото общество. Неслучайно в теорията е отделено значително внимание особено на действието на вписването в имотния регистър, търговския регистър и регистъра на ЮЛНС и др.

Вписванията в регистрите, водени от Агенция по вписванията по своето естество са репозиториум от подлежащите на вписване актове съобразно действащите в правния мир нормативни актове.

Определящо значение при формирането на тенденциите в административно-правната уредба на правомощията на Агенция по вписванията в областта на регистрите има нейният специфичен характер като административна структура и администрация – изпълнителна агенция към министерството на правосъдието[5].

Прегледът на правната уредба на тази специфична материя показва, че **в различните страни в рамките на ЕС и извън него съществуват различни модели.** Така например в по-старите страни–членски на ЕС, каквито са Австрия, Германия, Франция, Нидерландия, Белгия и Люксембург е възприет модел, при който се наблюдава процес на деконцентрация на дейностите, свързани с осигуряване на правна сигурност за гражданите в областта на собствеността и другите преобретателни права, докато в страните от Централна и Източна Европа съществува стремеж към запазване от една страна на старата традиция и стремеж към възприемането на нови модели, доказали своята ефективност.

[5] По въпросите за административните производства по-подр. вж. **Канатова, В**. Заинтересованите лица по Административнопроцесуалния кодекс. С.Сиби, 2015.

Модерните регистърни системи са централизирани, водят се на електронен носител и дават възможност за вписвания и справки по телекомуникационен път в реално време. Те позволяват на заинтересованите лица да довеждат до знанието на трети лица нововъзникнали обстоятелства чрез вписването им, а третите лица могат да проверяват реалното състояние на регистъра практически едновременно с извършването на сделките.

Администрирането на регистрите разкрива голямо разнообразие[6]. В едни случаи администрирането на регистъра се извършва от специално създадена публична институция– юридическо лице на бюджетна издръжка, както в Австрия (Федерален компютърен център към Федералното министерство на финансите), Естония (Регистърен Център към Министерството на правосъдието), Латвия (Регистър на търговските дружества)[7], Търговският регистър към Министерството на правосъдието(Полша),Министерството на правосъдието (Служба за информация относно дружествата към Министерството на правосъдието (Унгария) [8].

Агенцията на Република Словения за публичните регистри и свързаните с тях услуги *(Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve).*като таксите, събирани за извършваните услуги, постъпват в бюджета.

---

[6] Вж.Възможности за създаване на централен регистър на юридическите лица и електронен регистърен център в България. Доклад на Работната група по регистърната реформа към Центъра за изследване на демокрацията. Център за изследване на демокрацията.София,2003, с.20 и сл. Достъпно на

[7] **https://e- justice.europa.eu/106/BG/business_registers_in_eu_countries**

[8] https://www.e-cegjegyzek.hu/

По-разпространена е практиката регистрите да се администрират от публична институция (държавна агенция) в рамките на изпълнителната власт, търговско дружество или друго юридическо лице с или без държавно участие, които се самоиздържат чрез събирането на такси, както е в Дания (Датската агенция за търговията и дружествата към Министерството на търговията и промишлеността), Финландия (Национален съвет по патенти и регистрация), Испания (Централен търговски регистър), Швеция (Службата за патенти и регистрация), Великобритания и др.

Регистрацията на търговските дружества и другите юридически лица, подлежащи на регистрация, се извършва директно в съответния централен регистър (Дания , Малта , Литва, Швеция, Северна Ирландия, Норвегия), в търговски регистри на местно ниво (Испания) или в местни подразделения на централния регистър (Белгия, Румъния), които обикновено съхраняват информацията на хартиен носител и задължително изпращат копие от нея в централната електронна база данни, където тя бива обработена и въведена.

В много случаи именно от този момент обстоятелствата се смятат за вписани по смисъла на търговските закони. В по-редки случаи регистрацията се извършва от първоинстанционните съдилища(Австрия).

Основните услуги, предоставяни от всички регистри, са регистрация, преглед и съхраняване на информация за дружествата, като например данни за правната форма, седалището, капитала и законните представители на дружеството, както и осигуряване на публичен достъп до тази информация.е

Вторият вариант се среща по-често и е доказателство, че създаването и поддържането на централен регистър освен удобство за потребителите може да бъде и успешна стопанска дейност, включително и

в случаите, когато Администриращият орган е в структурите на изпълнителната власт.

Норвегия **е** държавата с една от най-модерните системи за регистрация в Европа. Регистърният център в Брьоносунд е държавна агенция, която е създадена първоначално към Министерството на правосъдието, а по-късно преминава към Министерството на търговията и промишлеността. ви

Агенцията по вписванията е създадена на 31 юли 2004 г. с рприемането на §27 от Закона за изменение и допълнение на Закона за кадастъра и имотния регистър[9], като Изпълнителна агенция към Министерство на правосъдието, т.е. администрация за административно обслужване на физически и юридически лица (чл.54, ал.1 ЗА). Като всяка административна структура, така и Агенция по вписванията е създадена за постигането на определена преследвана от закона цел. Секторната принадлежност на Агенция по вписванията към министъра на правосъдието показва, че агенцията следва да е ангажирана с някои от политиките, за провеждането на които отговаря този министър. оиТъргов

Процесът на създаването и изграждането на Агенцията по вписванията у нас разкрива интересен подход, при който има съчетание между същностните елементи на стария модел от гледна точка на материалното право (Фирменото отделение при СРС) и създаването на ефективна, бърза и надеждна процедра по вписване на подлежащите на това дейности, факти и обстоятелства. **У нас бе възприет Норвежкият модел,** който по преценка и на законодателя, и на министъра на правосъдието, и на обществеността е най-подходящ за българската правна система. Известно е, че Центърът на регистрите, гр. Brønnøysund, е

[9] ДВ, бр.36 от 30 април 2004 г.) и Устройствения правилник на Агенцията по вписванията (ДВ, бр.63 от 20 юли 2004 г., в сила от 31 юли, 2004 г.

държавен орган в структурата на Министерството на търговията, промишлеността и рибарството. Регистърът на търговските предприятия е един от 14-те национални регистъра, които се водят от Центъра на регистрите, гр. Brønnøysund. В Норвегия всички норвежки и чуждестранни търговски предприятия се регистрират в търговския регистър. Регистърът гарантира правна защита и финансов надзор. Центърът представлява важен източник на информация за всеки, който се нуждае от точни данни за участниците в норвежката промишленост[10].

Със създаването на Агенция по вписванията се реализира стратегическата цел за постигането, на която е създадена Програма „Регистри“ – осигуряване на правна сигурност в икономическия, обществен и стопански живот в страната чрез създаване на законови и икономически условия за предоставяне на ефективни административни услуги чрез създаване, поддържане и развитие на електронните публични регистри и изграждане на Единен електронен регистрационен център, който да обедини съществуващите регистри, като във времето управлението, администрирането, надграждането и поддържането на регистрите да се извършва от една организационна структура.

Съгласно чл. 54, ал.1 от Закона за администрацията (ЗА) предмета на дейността е предоставяне на услуги на физически и юридически лица.

В рамките на административното обслужване в изпълнение на своята дейност, Агенция по вписванията следва да разработва свои вътрешни стандарти и правила, да извършва анализи и да осъществява контрол на качеството на предоставяните услуги.

[10] Вж подробно Възможности за създаване на централен регистър.....,с.19-21.

Осигуряването на правна сигурност в икономическия, обществен и стопански живот в страната чрез създаване на законови и икономически условия за предоставяне на ефективни и качествени административни услуги, остават във функциите на Министерство на правосъдието – изработване на правни норми, стратегически документи и др.

От създаването си Агенцията по вписванията получава правомощия да води Имотния регистър, а в последствие във времето започва да създава, води и поддържа в актуалност и други регистри – Булстат, Търговски регистър и Регистър на имуществените отношения на съпрузите, а от януари 2018 г. и регистъра на ЮЛНЦ за осъществяване на обществено полезна дейност (чл. 2, ал.2от Закона за юридическите лица с нестопанска цел). Съгласно чл.22 от Закона за особените залози[11] Централния регистър на особените залози ще се води, обслужва и поддържа от АВ считано от 01.09.2018г.

Създаването на Агенция по вписванията, като нова институция става с преминаването към нея на 112-те Служби по вписванията към Районните съдилища. В настоящия момент Службите са 113. Техните служители обработват всички подлежащи на вписване актове и въз основа на тях се извършват справки, издават се удостоверения и се правят преписи.

Република България е възприела принципите, регламентиращи действието на вписването и на заличаването на обстоятелства в търговския регистър и на обявяването на актове относно търговци, от съответно относимата уредба на ниво ЕС. Уредбата на национално ниво се съдържа в Закона за търговския регистър и в Търговския закон.

Тук е особено важно да се посочи, че в контекста на относимата уредба на ниво ЕС релевантни за принципите, регламентиращи

[11] Обн. ДВ бр.105, в сила от 30.12.2016г.

действието на вписването и на заличаването на обстоятелства в търговския регистър **са редица актове от Европейското законодателство[12].**

Агенция по вписванията е своеобразна информационна банка, на която е възложена много важна роля в обществения, икономическия и социален живот на страната, защото съхранява имотната и фирмената история и за това към организацията на работата за извършването на възложените дейности и поставени цели трябва сериозен подход.

Изграждането на АВ като Единен електронен регистрационен център на вписванията е заложен в Стратегията за реформа в съдебната система и за превръщането й в такъв център. Водещата роля в създаването на законодателната уредба е на Министерството на правосъдието в лицето на министъра на правосъдието, като организационната форма на Агенцията е изпълнителна по своето естевство, и изпълването и със съдържание е зададен от законодателя (да води и поддържа упоменатите регистри).

---

[12] ДИРЕКТИВА 2012/17/ЕС НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 13 юни 2012 година за изменение на Директива 89/666/ЕИО на Съвета и директиви 2005/56/ЕО и 2009/101/ЕО на Европейския парламент и на Съвета по отношение на взаимното свързване на централните, търговските и дружествените регистри;ЕДИНАДЕСЕТА ДИРЕКТИВА НА СЪВЕТА от 21 декември 1989 година относно изискванията за оповестяване на данни за клонове, открити в една държава-членка от някои видове дружества, регулирани от правото на друга държава;ШЕСТА ДИРЕКТИВА НА СЪВЕТА от 17 декември 1982 година приета на основание член 54, параграф 3, буква ж) от Договора относно разделянето на акционерните; дружества;ПЪРВА ДИРЕКТИВА 68/151/ЕИО НА СЪВЕТА от 9 март 1968 година за съгласуване на гаранциите, които държавите-членки изискват от дружествата по смисъла на член 58, втора алинея от Договора, за защита на интересите на съдружниците и на трети лица, с цел тези гаранции да станат равностойни на цялата територия на общността (отм.);
РЕГЛАМЕНТ (ЕО) 1435/2003 НА СЪВЕТА от 22 юли 2003 година относно устава на Европейското кооперативно дружество (SCE);РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 2157/2001 НА СЪВЕТА от 8 октомври 2001 година относно Устава на Европейското дружество (SE) РЕГЛАМЕНТ (ЕИО) № 2137/85 НА СЪВЕТА от 25 юли 1985 година относно Европейското обединение по икономически интереси (ЕОИИ)

Изхождайки от това, съгласно чл. 54, ал.1 от Закона за администрацията (ЗА) предмета на дейността на Агенцията е предоставяне на услуги на физически и юридически лица и в изпълнение на целите, а именно предоставяне на качествени услуги, водене и съхранение на регистърното производство. От страна на ръководството на Агенцията по вписванията трябва ясно и точно да се дефинират актуалните проблеми и да се поставят на вниманието на обществеността и конкретно на Министерството на правосъдието за срочно, адекватно и целесъобразно намиране на решения. В унисон с това ръководството следва да разработва и прилага вътрешноведомствени механизми и правила за унифициране на дейностите й, като създава, прилага и развива съответната организация.

Тук следва да се отбележи, че свързването на масивите от данни, в регистрите администрирани от АВ, с единните информационни регистри в рамките на Европейския съюз от една страна, и тяхната правилна експлоатацията, от друга, се превръщат в елемент от системата на сигурност не само от национално и регионално, но и от европейско и геополитическо значение, и това дава основание отговорностите пред Агенция по вписванията да бъдат значително завишени и законодателно подплатени.

Всички регистри, водени от Агенция по вписванията до преминаването им към агенцията имат своята история на създаване, място и важност за обществено-икономическия живот на страната[13].

Все още обаче липсват цялостни и пълни изследвания, които да представят не само чисто юридическата, но и социалната функция на вписването. Всичко това определя **актуалността** на настоящия труд.

[13] Подробно вж. **Василев, И**. Вписванията по вещното право. Научно-приложен анализ. Практически проблеми и решения.Съдебна практика. С., Нова звезда, 2021.

2. Цел, предмет и задачи на изследването

Основна цел на настоящия дисертационен труд е да разгледа по-задълбочено проблемът за съвременните форми и механизми на вписването както специфична дейност и преди всичко на статута и правомощията на Агенцията по вписванията., както и факторите, които определят социалната ефективност на този нов административен орган. Успоредно с това, тук целеполагането съдържа и опит за обосновка на собствена позиция, която на настоящия етап не може да бъде безспорна, освен като заявка и податък за по-нататъшно научно развитие в бъдеще.

Предмет на настоящия труд е анализ на системата на вписванията в Република България, както и създаването, статутът и правомощитая на Агенция по вписванията.

Така поставената цел определя и задачите на изследването, а именно:

1.Да се направи обстоен анализ на правния статут и структурата на Агенцията по вписванията;

2.Да се разкрят спецификата и характерните особености на Агенцията по вписванията като административен орган

3.Да се направи подробен анализ на Регистрите, водени от Агенцията по вписванията;

4. Да се анализира в социално-юридически аспект воденето на Имотния регистър на Търговския регистър, регистъра на ЮЛН, Регистър Булстат, Регистъра на имуществените отношения на съпрузите (РИОС);

5. Да се разкрят спецификата и характерните особености на Централен регистър на особените залози (ЦРОЗ);

6. Да се анализират в критичен план правомощията на съдията по вписванията, на длъжностните лица по регистрацията и на правомощията на служителите от подпомагащата адвинистрация;

7. Да се разгледат тенденциите за развитие на Агенцията по вписванията като административен орган, което е и своеобразна новост в цялостното изследване;

3. Методи на изследването

За пълнота на изследването се използват както нормативисткият позитивноправен метод, така и специфичните методи на правно-социологическия анализ. Ето защо именно социологията на правото е и методология, и научен подход към предмета на настоящия труд.

4. Научна новост и приноси

Научна новост само по себе си е формулирането на темата на настоящия дисертационен труд. Маалобройни са досегашните изследвания в тази насока в позитивен и конструктивен план.На свой ред настоящият дисертационен труд търси да разкрие своеобразната „обратна страна на медала", а именно – негативните последици от девиационния риск в дейността на Агенцията по вписванията, правно значимата дейност доколкото тя в редица случаи се отклонява както от съществуващата правна регламентация, така и от нормите на етичните кодекси в тази насока.

Принос е разширеният социално-правен анализ на Регистрите, водени от Агенция по вписванията;

Принос е осъщественият анализ на Търговски регистър и регистъра на ЮЛН;

Принос е анализът на Регистър Булстат, Регистъра на имуществените отношения на съпрузите (РИОС), както и на Централния регистър на особените залози (ЦРОЗ);

Особен принос е осъщественото правно-социологическо изследване, върху правното съзнание на служителите в Агенцията по вписванията

Като съществен принос следва да се отчете разглеждането на поставената тема не в позитивно-правен, а в правно-социологически аспект. Проведеното ЕПСИ, в което са включени анализ и интерпретация на правосъзнанието на служителите в Агенцията по вписванията само по себе си е достоен и безспорен елемент на новост и иновативни решения които могат да се ползват от раконодателя de lege ferenda. От особена важност е изследването на психологическата компонента в правосъзнанието на служителите в Агенцията по вписванията.

Като принос може да се посочи и представянето на обозримите тенденции в практиката в областта на редица **съвременни форми на девиация при такъв важен институт, какъвто е институтът по вписването.**

5. Апробация на дисертационния труд (Основни публикации по темата)

1.Соколов, П. Тенденции в правната уредба на правомощията на Агенцията по врисванията. – В: Сборник „Научни четения на тема „Социологията на правата и съвременните насоки в развитието на правното познание" по повод 150-годишнината на БАН и юбилей на

основоположника на съвременната социология на правото проф.д-р Стефка Наумова. С.,БАН, 2020, с.628-643;

2.Соколов, П. Тенденции в административно –правната уредба на правомощията на Агенция по вписванията. – В: Сб. с доклади от национална научна кръгла маса. Варна, Изд. ,,Наука и икономика“, 2018, с. 213-229;

3. **Соколов, П.** Статут и правомощия на служителите от Агенция по вписванията. – В: Сборник с доклади от VIII Национална конференция на докторантите в областта на правните науки.С., ИДП, БАН, 2018, с.115-126;

4.Соколов, П. Взаимодействие между съдията по вписванията и служителите от подпомагащата администрация в охранителното производство. – В: Сборник с доклади от IX Национална конференция на докторантите в областта на правните науки С., ИДП,БАН, 2020, с.287- 302;

5. **Соколов, П.** Правна уредба на взаимодействието между длъжностното лице по регистрация и служителите от службите по регистрация при Агенция по вписванията. В: Сборник с доклади от X Национална конференция на докторантите в областта на правните науки С.,ИДП,БАН, 2021, с.184- 195;

6. **Соколов, П.** Специфика на взаимодействията между съдията по вписванията и специализираната администрация в охранителното производство” – ВСУ,,Черноризец Храбър“. Под печат.

7. **Соколов, П.** ,,Взаимодействието между длъжностното лице по регистрация и служителите от службите по регистрация при Агенция по вписванията“. ВСУ,,Черноризец Храбър“. Под печат.

6. Структура на дисертационния труд

В изложението са обособени три глави, всяка с тематично структурирани заглавия и подзаглавия, означени с арабски цифри. Целта е да бъдат разгледани характерните особености на вписването, основните теории както и факторите, които оказват влияние за формирането на определени психологически нагласи и оценки на гражданите към тази дейност Успоредно с това се подхожда и теоретично към всеки един от елементите на структурата.

В ***Глава първа*** се разглежда проблемът за правния статус и социалното предназначение на Агенцията по вписванията. Акцентът е поставен върху механизмите, чрез които правната регламентация изгражда един цялостен модел на Агенцията по вписванията. Изяснява се дейността по вписванията в условията на съвременните информационни технологии**.** Изтъкнато е, че когато става въпрос за спецификата на правния статус и най-вече – за социалното предназначение на Агенцията по вписванията, следва да се посочи, че съществуват два фактора, които са от съществено значение в тази насока. Първият фактор е с юридическа тежест и на практика е свързан с развитието на самото законодателство, уреждащо материята по вписване. От правно-социологическа гледна точка, обаче, по-важно е да се наблегне на втория фактор, а именно – социалните последици от вписването и оттам – социалното предназначение на Агенцията по вписванията. Посочва се, че именно в този контекст следва да се търси (наред с правтия статус) и социалното предназначение на Агенцията по вписванията. Както правтият статус,така и социалното предназначение на Агенцията по вписванията не могат да бъдат откъснати от правната същност и общественото значението на самото вписване.

Социалното предназначение на Агенцията определя и нейния правен статус, доколкото всяка правна уредба има вторично значение от гледна точка на възникналите в съответната област обществени отношения. Тук обосновано се посочва, че в теорията, посвтена на този проблем, по-голямо внимание е отделено на института на вписването, като в различна степен той се разглежда откъснато или във функционална зависимост от социалното му предназначение[14].

Разгледана е правната уредба на Агенцията по вписванията и по-специално – правният статут на агенцията по вписванията,както и структурата на агенцията. Отделено е специалто място на тенденциите в административно - правната уредба на правомощията на Агенцията по вписванията, на историческите предпоставки относно нейната правна уредба и на съвременните тенденции в административно правната й уредба.

Подробно са анализирани спецификата и характерните особености на Агенцията по вписванията като административен орган, като вниманието е съсредоточено върху Имотния регистър, Търговския регистър и Регистъра на ЮЛНЦ.

В ***Глава втора*** се разглеждат правомощията на Агенцията по вписванията, като особено внимание е отделено както на правния статут и функциите на съдията по вписванията, така също и на правомощията на общата и на специализираната администрация.

---

[14] Вж. **Джеров, Ал**. Вещно право. С: Сиела, 2010, 358-359; **Василев, И.** Действие на вписването по българското вещно право. С., Нова звезда, 2018, където авторът анализира ивститута на вписването от гледна точка на нормативната уредба по действащата персонална система на вписването. Също: **Стоянов, В**. Вписване и имотен регистър. – Собственост и право, 2000, № 10, с. 29.

Агенция по вписванията като изпълнителна агенция към министъра на правосъдието е организирана в служби по вписванията в седалищата на районните съдилища. На свой ред службите по вписванията са териториални звена на Агенцията по вписванията.

Главна дирекция "Регистри" е с териториални звена. Това са 6 регионални дирекции. Всяка регионална дирекция се състои от служби по вписванията и служби по регистрация. Във всяка Регионална дирекция има Отдел "Информационни системи на регистрите", както и Отдел "Анализ, методология и организация".

Подробно е анализиран правният статут на съдията по вписванията. За съдиите по вписванията основополагащи са принципите за независимост, безпристрастност, законност, прозрачност, политическа неутралност, съгласно общите положения от Закона за съдебната власт.

Изтъкнато е, че съдията по вписванията е задължен да разпореди вписване, ако са спазени всички законови изисквания относно молбата с искане за вписване, подлежащият на вписване акт и приложенията. към молбата. Ако някое от изискванията не е спазено, съдията по вписванията разполага с правомощие да постанови отказ от вписване – чл. 32а ПВ и чл. 83 ЗКИР. В този смисъл е отделено специално внимание на основанията за постановяване на отказ от вписване.

В тази част от труда е отделено специално място на правомощията на длъжностните лица в Службите по вписвания и в Службите по регистрация. Те осъществяват функциите си по ЗКИР, по Закона за търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел, по Закона за особените залози, по Закона за регистър БУЛСТАТ и по Семейния кодекс на територията на съдебния район на съответния окръжен съд.

Особен акцент е поставен върху анализа на правомощията на служителите в общата администрация и на правомощията на служителите в Службите по вписванията и Службите по регистрацията (длъжностните лица по вписванията и длъжностните рица по регистрациянта). Така се дава пълна картина на правомощията на АВ като много специфичен административен орган. Службите по вписванията осъществяват функциите си по Правилника за вписванията и Закона за кадастъра и имотния регистър на територията на съответния районен съд. Те изпълняват дейности, свързани със създаването на имотния регистър, определени по наредбата по чл.5 ал.3 от ЗКИР. Важно тяхно правомощие е да уведомяват съответните служби на кадастъра за новообразуваните имотни партиди и извършеното вписване съгласно чл.86 от ЗКИР.

В тази глава е разгледан и особено интересният въпрос за функционалната зависимост между правната уредба на АВ и възможните девиационни рискове, произтичащи от дефекти както в законодателен план, така и в контеста на механизма на социалните параметри в действията по вписването.

Глава трета е изцяло изградена върху проведеното от автора ЕПСИ върху правното съзнание на служителите в Агенцията по вписванията, чиято основна цел е да се дадат насоки за преодоляване на проявите на девиантно поведение както сред тях, така и в други референтни социални групи. Като емпирични характеристики на правосъзнанието на служителите от Агенцията по вписванията са посочени правната информираност, психологически нагласи и ценностни ориентации и поведенският елемент в юридически значими ситуации.

Таоретичният модел на изслезването се съсредоточава върху трите основни елемента на правното съзнание на служителите от Агенцията – когнитивният (правната информираност относно действащото

законодателство в сферата на вписването), психологическият (отношението към правната уредба в областта на вписването) и поведенският – готовност за поведение в прилагането на процедурите, съдържащи се в съответните нормативни актове, уреждащи вписването и ролята на Агенцията в тази насока.

Установяват се различни степени на ефективност (съответно неефективност) на тази сложна дейност,каквато е вписването, дължащи се на пропуски в правната информираност на длъжностните лица по вписване и регистрация или пък на девиации в тяхната ценностна система.

В **Заключението** са изведени нови постановки относно девиационния риск, придружаващ дейностите по вписванията, както и ефективността (съответно неефективността) на дейноста на Агенцията по вписванията при постоянни политически промени, влияещи върху стабилността на този важен институт на правото. Представени са резултати от проведеното емпирично правно-социологическо изследване на правното съзнание на специализираната администрация в Агенцията по вписванията. С особена важност са онези резултати, които са индикатор както на степента на правната информираност на изследваните лица, така също и на техните оценки и ориентации към действащото законодателство в областта на вписването.